

ISKUSTVO SA TIPOVIMA TEŠKIH LJUDI

ASERTIVNO IZRAŽAVANJE

- Direktno i iskreno
- Saopštavamo svoje želje, potrebe, emocije
- Poštujemo svoje potrebe i prava u komunikaciji
- Poštujemo prava i potrebe sagovornika
- Uvažamo razlike u mišljenjima

ASERTIVNA PORUKA

- opisuje osobu i izrečena je bez dominiranja, ponižavanja ili degradiranja druge osobe
- uključuje uvažavanje, ali ne i snishodljivost koja vodi u submisivno i servilno ponašanje iz uverenja da druga osoba ima veća prava jer je:
  - u ulozi moći,
  - iskusnija,
  - učenija,
  - drugog pola,
  - nacionalnosti ili rase
- uključuje samopoštovanje jednako poštovanju prava druge osobe.

ZABLUCHE O ASERTIVNOSTI

- **asertivnost $\neq$ dođoh, videh, pobedih (uspeh po svaku cenu)**
- **asertivnost $\neq$ što na umu to na drumu (otvorenost po svaku cenu)**
- **asertivnost $\neq$ baba šumom deda drumom (doslednost ili istrajnost po svaku cenu)**

PRAVA U KOMUNIKACIJI

- 1. SAMOODGOVORNOST**
- 2. PRAVO NA NEPRAVDANJE**
- 3. PRAVO NA GRANICE**
- 4. PRAVO NA "PREDOMIŠLJAJ" – PRAVO NA RAST**
- 5. PRAVO NA: "TAČNO, POGREŠIO SAM"**
- 6. PRAVO NA "NE ZNAM" – PRAVO NA SAZNAVANJE**
- 7. PRAVO DA SE NE DOPADNEM**
- 8. PRAVO NA SOPSTVENU LOGIKU**
- 9. PRAVO DA NE RAZUMEM, DA MI NIJE JASNO**
- 10. PRAVO DA BUDEM SOPSTVENI SUDIJA**

ŠTA JE SVE MANIPULACIJA U KOMUNIKACIJI?

- lična uvreda, direktna
- pretnja
- ismevanje u kojem je predmet šale ličnost, a ne ponašanje
- poricanje (nisam ja to uradio, krivo si me shvatio)
- optuživanje za postojanje problema (da ti nisi ja ne bih; ti si kriva)
- agresivno "zašto" zapitkivanje
- debata ili rasprava (ma odloži to, to nije tako važno)
- pasivno ponašanje, odlaganje (evo sad ću, samo još da...)
- samosažaljenje
- ulagivanje

TEHNIKE ZA IZBEGAVANJE MANIPULACIJE

- Pokvarena ploča
- Pomeranje sa sadržaja na proces-nepecanje
- Difuziranje
- Asertivno odlaganje

TEHNIKE ASERTIVNOG IZRAŽAVANJA

- **BAZIČNA asertivnost**
- **EMPATIČKA asertivnost**
- **ESKALIRAJUĆA asertivnost**
- **UGOVORNA OPCIJA**
- **KONFRONTATIVNA asertivnost**
- **JA asertivnost**

ASERTIVNA KRITIKA

ASERTIVNI UVOD

Ja mislim, osećam, želim...

(Htela sam da razgovaramo o nečemu što mi je važno)

PLUS NA LIČNOST

(Ti si moj dobar prijatelj)

MINUS NA PONAŠANJE

(Ali mi smeta što zaboravljaš da mi vratiš pozajmljeni novac)

PREDLOG

(Voleo bih da poštuješ naš dogovor)

PROVERA

(Šta ti misliš o tome? Šta ti kažeš na to?)

PRIHVATANJE KRITIKE

- Asertivno slaganje
- Delimično slaganje
- Asertivno raspitivanje

Kritizeri

- To su uglavnom osobe koje umeju dobro da uoče neke probleme, ali ne umeju konstruktivno da ih reše
- Njihova životna pozicija je "Ja sam OK - ti nisi OK"
- Najčešće ispoljavaju ljutnju, bes ili prezir i kroz to izražavaju svoj osećaj superiornosti i moći
- Svojim nekonstruktivnim kritikama uglavnom izazivaju konflikt prenoseći drugima poruku "Ono kako JA mislim da treba je JEDINO ISPRAVNO"
- Često imaju preterano krut odnos prema pravilima, zakonu i pravdi i onda kada to ne treba da bude prioritet
- U sopstvenim očima, oni su "veliki pravednici" i "borci za pravdu"
- Kada imaju neku "vlast", kao roditelji, učitelji, poslovođe, upravnici... obično kontrolom koče druge i demotivišu
- U porodici često prave tenziju

Zašto kritizeri tako reaguju?

- Tako pokušavaju da zadovolje potrebu za pozitivnom slikom o sebi i moći
- U njihovom pogledu na svet kombinovani su faktori:
- osećaj inferiornosti,
- nemoći,
- spoljašnji centar kontrole - pokušaj da to prevladaju premeštanjem inferiornosti u druge i zauzimanjem superiorne pozicije,
- perfekcionizam,
- kriticizam ("ti si loš, a ne ja"),
- trenutni osećaj moći,
- dugoročno osećanje frustracije sa kojim pokušavaju da izađu na kraj pojačavanjem navedenog modela ponašanja

Kako izaći na kraj sa kritizerom?

- Ponašati se drugačije od njihovog očekivanja: ne upecati se u konflikt
- Treba im ukazati pažnju i saslušati ih
- Često je od koristi metoda parafraziranja "ako sam vas dobro razumeo, vi mislite da...".
- Ali, ne treba se upecati na njihove generalizacije, "uvek", "nikada", "treba", "mora"...već tražiti vremenski i situaciono specifične odgovore ("u ovoj konkretnoj situaciji vi mislite da...zato što..."), i pobijati ih konkretnim primerima
- Morate se zauzeti za sebe i držati se rešavanja problema sada i ovde
- Ne iskazujte slaganje, jer tada pristajete da budete odgovorni za nastali problem
- Dajte konstruktivna rešenja za rešavanje problema
- Skrenite pažnju na rešavanje problema umesto njihove orijentacije na istoriju ("od Kulina Bana...pa do naših dana" pristup) , "To je uvek tako bilo,..."
- Potrebno je prekinuti razgovor ako su preopširni
- Korisno je tražiti da kritiku napišu – što je test njihove motivacije i pokazuje koliko su duboko ušli u problem

Negativisti

- To su oni od kojih najčešće čujete: »Neće to upaliti!«, »Nema šanse!!«..
- To su ljudi koji obeshrabruju druge, navodno dobronamerno
- Najčešći motiv za takvo ponašanje je njihova zavist koje nisu svesni
- Opis ponašanja: Životna pozicija: JA sam u redu - ti nisi u redu
- Najčešće ispoljavaju emocije kao što su: zavist, ljutnja, bes, prezir
- Prave konflikte svojim negativizmom i pasivizmom
- Uglavnom odustaju od pokušaja traženja rešenja problema
- Imaju krut odnos prema pravilima
- Uglavnom su usmereni na potencijalne teškoće, a ne na cilj, uvereni da ni jedan zadatak koji nije pod njihovom kontrolom neće biti izvršen, ne bave se pitanjem kako da se radi bolje i produktivnije

Zašto negativisti tako reaguju?

- Uglavnom imaju dobru racionalizaciju svog ponašanja, “dobro” opravdanje za pasivizam: “Ako se ništa ne preduzima, stvari su poznate i mogu se kontrolisati”
- To su, zapravo, osobe koje nisu naučile da se nose sa razočarenjima i gubicima
- Iz tog razloga, nisu spremni na normalne životne rizike, ali su zavidni na one koji to jesu
- Često zavide ljudima koji su nešto pokrenuli i uspeji zbog toga što se “oni sami nisu toga setili”
- Da ne bi osećali zavist prema onima koji uspeju, njihova nesvesna taktika je da pokolebaju druge u pokušajima

Kako sa negativistom?

- Ponašajte se drugačije od njihovog očekivanja:
- Ne dozvolite da vas pokolebaju, ali pazite da ne radite njima za inat nego za cilj koji je stvarno vaš
- Ako se već inatite sa negativcima, nemojte to činiti pri izboru cilja i donošenju odluka (izabrati baš ono što oni podrivaju, i na način prema kojem su negativistični) već pri realizaciji cilja koji je stvarno vama bitan
- Ostanite u svom realnom optimizmu
- Ako ste u bliskom odnosu sa negativistom, dobro je da se okružite i osobama koje su optimisti
- Negativisti vam, čak, mogu biti i od koristi - mogu vam ukazati na stvari na koje je dobro obratiti pažnju, naravno, ako to uzmete samo kao upozorenja, a ne kao obeshrabrenja
- Ne ljutite se na njih, nego ukažite na alternativu - kako se stvari mogu uraditi
- Ako su vam saradnici, razradite dobro strategiju za određeni poduhvat (ostvarenje cilja) i uverite ih... »Koja je najgora stvar koja nam se može dogoditi?«

Buldožeri

- To su vam oni koji zahtevaju da radite na način na koji oni veruju da treba
- Uvek pronađu grešku i nikada nisu zadovoljni onim što drugi urade
- Zanima ih samo da sve ide po planu (njihovom)
- Važno im je da ih slušate, ne da vas čuju
- Budložeri su zato što su veoma produktivni, kompetentni, pažljivo planiraju
- Neuspeh doživljavaju kao katastrofu, i pokušavaju da nađu opravdanje da je greška u nekompetentnim osobama
- Oni imaju osećaj moći, samopouzdanje i drugi ljudi im malo trebaju

Buldožeri ...

- Deluju frustrirajuće, hladno, „ubijaju« kreativnost
- Nemate šansu da kažete svoje mišljenje
- Ne slušaju druge
- Stalno prekidaju
- Postavljaju uvek detaljna pitanja
- Druge vide kao objekte,...
- Pored njih se ljudi osećaju obeshrabreno i nesposobno

Zašto su buldožeri takvi?

- Obično su to narcisoidne ličnosti sa kompleksom »više vrednosti«
- Njihov bazični osećaj sigurnosti ugrožava svakog ko ne misli isto i zato oni ne žele da rizikuju/ne delegiraju odgovornost i kompetenciju na druge

Kako sa buldožerom?

- Ako zavisite od buldožera: ne konfrontirati se, ali se hrabro postavljati tako što ćete postavljati promišljena pitanja u vezi sa temom
- Nikako ne zauzimati poziciju „eksperta broj 2“
- Isplati se zauzeti blago podređenu, ali saradničku poziciju
- Pažljivo predočiti alternativna rešenja, dobro se pripremiti, upoznati sa problematikom,...
- Dobro slušati, ne prekidati
- Pažljivo sa neverbalnom komunikacijom
- Korisno je parafraziranje na kraju ili povremeno »Ako sam vas dobro razumeo...«
- Koristiti pitanja i postaviti ih nepokolebljivo (korisna proširena pitanja »Kako taj plan operacionalizovati?), a ne ići u konfrontaciju
- »Ja vas veoma cenim«....pauza....postaviti pitanje i tražiti mišljenje u vezi sa vašim razmišljanjima, idejama, predlozima
- Pustite ga da bude ekspert, prihvatite podređenu poziciju radi budućnosti

Baloni

- Govore ubedljivo
- Autoriteti su o stvarima o kojima malo znaju
- Ne lažu, već veruju da znaju kada krenu u priču
- Samouvereni su sve dok neko ne krene u diskusiju sa pravim činjenicama
- Kao menadžeri su izvor brojnih problema i rizičnih odluka

Neodlučni

- Stalno menjaju mišljenje
- Teško donose odluke, izbegavaju odlučivanje,...
- Danas je jedno u igri, sutra je drugo
- Pažljivo slušaju, postavljaju pitanja...ali loše barataju zaključcima, pa je često rezultat to da se osećaju kao žrtve, da su frustrirani, ljuti, razočarani, iznenadjeni,... i ne znaju šta dalje
- Podložni su jakim negativnim emocijama, osećanju uvređenosti, napuštenosti,...
- Motivacija neodlučnih je, uglavnom, zasnovana na preteranoj želji da udovolje drugim ljudima
- Oni ne prave razliku između realnosti i udovoljavanja: »Ako odlučim tako, njemu se neće svideti,..." (najčešće nisu svesni da iza te potrebe za udovoljavanjem stoji neki njihov unutrašnji konflikt, osećanje krivice ili ljutnja)

Kako sa neodlučnim?

- Prepoznati neodlučnu osobu i pomoći joj da razreši dilemu, ili da prepozna gde je konflikt, zastoј,...
- Zatim izvući problem na površinu (diskusija, predlog plana uz argument da će time biti zadovoljna većina ljudi),
- Rangirati značajnost alternativa
- Predložiti da donese odluku na osnovu izloženog
- Kada donese odluku, potkrepiti je podrškom
- Ne pritiskati je previše, jer će doneti impulsivnu odluku, a zatim pobeći od realizacije
- Kada donese odluku, ako je moguće, držite inicijativu u svojim rukama, zadržite kontrolu tako što ćete definisati potrebno vreme
- Pratite stalno neverbalnu komunikaciju kako biste primetili znake uplašenosti i neodlučnosti

Super prijatni i ljubazni

- Veoma ljubazno, daju nerealna obećanja ali između obećanog i realizovanog postoji velika razlika
- Oni govore ono što želimo da čujemo
- Izbegavaju kritiku, konflikte, nasmejani su i ljubazni sve dok vam nešto istinski ne zatreba

Zašto su toliko prijatni?

- Uglavnom zato što imaju snažnu potrebu da se dopadnu drugima, trebaju im afirmacije (potvrde da vrede kao osobe), ali da bi je dobili spremni su da koriste manipulaciju
- Izbegavaju konflikte (ali i poštena raščišćavanja stvari)
- Neće reskirati da izgube vaše »prijateljstvo« ako otvoreno odbiju nešto što ne žele ili ne mogu da ispune
- Manipulišu sa prezentovanjem realnosti , glorifikuju nerealno, izbegavaju mogućnost da dobiju kritiku

Kako sa izuzetno prijatnima?

- Isprovocirajte ih da kažu šta zaista misle
- Ne dozvolite im da vam daju nerealna obećanja
- Zajedno definišite cilj nizom jasnih, dobro osmišljenih pitanja
- Možete im reći da ćete više ceniti ako vas odbiju, nego ako vam daju lažna obećanja, kao i to da prihvatanje ili neprihvatanje njihovih predloga nema veze sa konfliktom
- Budite spremni na kompromis (pitati da li je zahtev ili rok realan, da li može da ga ispuni....važna je realnost vaše procene)

Tihi i hladni

- To su oni od kojih ne dobijate odgovor kada vam je potrebno, koji "niti šume nit žubore"
- Sa kojima nemate otvoreni konflikt ali vas izluđuju svojim nekomuniciranjem
- Uglavnom odgovaraju sa DA/NE...i nikada ne znate šta misle i osećaju
- Komunikacija sa njima deluje frustrirajuće, nema očekivanog odgovora, nema emocionalne reakcije
- Nikada niste sigurni šta stvarno misle
- Značajno im je da ne pokažu šta misle i osećaju, smatraju da je to najbolji način da interpersonalnu situaciju drže napetom

Kako sa tihim i hladnim?

- Važno je da ih isprovocirate da progovore
- Razgovor započnite o neobaveznim temama, postavljajte otvorena pitanja »Kako vi reagujete na taj predlog« umesto »Da li se slažete?« jer sledi DA/NE odgovor
- Gledajte osobu u oči (prijateljski, ali direktno)
- Možete ih otvoreno pitati: »Ja sam očekivao da nešto kažete, da imate stav, a vi ništa. Šta to treba da znači?«
- Napravite pauzu
- Budite strpljivi - odredite sebi vreme koliko ćete biti strpljivi
- Zakažite novi razgovor
- Ako se osoba otvori, budite spremni za nastavak razgovora

Snajperi

- Sila je njihova životna filozofija i potreba
- Teže osećanju moći, i ostvaruju te težnje otvoreno agresivnim sredstvima
- Oni su siledžije koje to smatraju svojim pravom
- Imaju krut odnos prema pravilima, ali svojim pravilima
- Ta pravila ne primenjuju na sebe
- Njihova poruka je: "Ono što sam ja zamislio mora se ostvariti po svaku cenu"
- Konflikte prave zato što im to treba
- Tako se prazne i zadovoljavaju potrebu za nadmoćnošću
- Ponašaju se ironično, agresivno, progone, opsednuti su borbom sa drugima

Zašto su snajperi?

- Tako zadovoljavaju potrebu za moći i samopouzdanjem
- Mehanizam za sticanje samopouzdanja je poniziti druge
- Osećaj vlastite vrednosti i sklonosti ovakvom ponašanju po pravilu se pojačava se dolaskom na rukovodeći položaj (+ legitimno pravo)
- "Daj čoveku vlast, pa će videti kakav je"

VEŽBE

AGRESIVNA OSOBA

SVAKO U GRUPI TREBA DA ZAMISLI PRIMER **AGRESIVNE OSOBE**; U DVE REČENICE OPIŠITE PONAŠANJE TAKVE OSOBE.

OSTALI KOJI DOBIJU PAPIR TREBA DA GA PRESAVIJU I ODGOVORE NA PITANJA, KRATKO I JASNO:

- *KAKO BIH SE JA PONAŠAO/LA U TOJ SITUACIJI?*
- *ŠTA BIH REKAO/LA?*

NEODLUČAN?

TIH I HLADAN

Vežba: U paru

OSOBA 1: Porazgovaj sa partnerom na temu koja te muči ili ispričaj šta si juče radio/la

OSOBA : tihi i hladan: adekvatno se snadi

KRITIZER

Roll play

POSLOVNI SASTANAK

Tema sastanka: dogovor oko termina obuke

Uloge: HR direktor (buldožer)

Specijalista (neodlučan)

Generalni direktor (tih i hladan)

Direktor finansija (kritizer)

Hvala na pažnji!

